

Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут права

РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Матеріали

X Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 22–23 травня 2026 року)

Суми
Сумський державний університет
2026

Редакційна колегія:

- А. М. Куліш* – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;
В. В. Миргород – доктор юридичних наук, доцент;
А. Р. Голоха – голова НТСА ННІ права, магістрантка за спеціальністю 081 «Право»;
О. В. Ільченко – кандидат юридичних наук, доцент;
В. В. Сухонос – доктор юридичних наук, професор;
О. С. Малетова – доктор юридичних наук, доцент;
В. М. Завгородня – кандидат юридичних наук, доцент;
С. І. Дегтярьов – доктор історичних наук, професор

*Рекомендовано до видання
рішенням вченої ради Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 11 від 18 червня 2026 року)*

Р 45 **Реформування** правової системи в контексті євроінтеграційних процесів :
матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Суми, 22–23 травня 2026 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. С. Малетова,
А. Р. Голоха. – Суми : Сумський державний університет, 2026. – 287 с.

До матеріалів увійшли тези доповідей учасників Х Міжнародної науково-практичної конференції «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів», що містять результати теоретичних досліджень та окремі питання актуальних проблем щодо реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів. Тексти доповідей і повідомлень друкуються мовою оригіналу в авторській редакції.

УДК 341-044.247(4:477)(06)

КВАЛІФІКАЦІЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ЗА КК УКРАЇНИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Політова А.С.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри права
Маріупольського державного університету*

В умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації на території суверенної незалежної демократичної правової України, особливого значення набуває кваліфікація діянь, які вчиняються військовослужбовцями країни-агресорки. Окрім того, певні дискусії щодо «правильного» застосування Закону України про кримінальну відповідальність є тим механізмом, який дозволяє визначити чи є склад кримінального правопорушення, адже доля Спеціального трибуналу щодо притягнення до відповідальності вищого керівництва Російської Федерації поки залишається «Фата-моргана».

Наша держава обрала шлях євроінтеграції, намагаючи подолати не тільки зовнішні перепони, а й внутрішні, серед яких корупція у «вищих ешелонах влади», недосконалість діяльності судових і правоохоронних органів. Це лише ті причини, які є найбільш «гострими» для нашого суспільства. Разом з тим, гостре й болюче питання для нашого суспільства – це міжнародний збройний конфлікт.

Указом Президента України від 7 серпня 2019 р. № 584/2019 «Питання Комісії з питань правової реформи» була створена робоча група з питань розвитку кримінального права, яка, відповідно до Указу Президента України від 5 березня 2026 р. № 223/2026 «Питання оптимізації системи консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів», була розпущена. Але це не означає, що робоча група з питань розвитку кримінального права нічого не зробила. Станом на 01.05.2026 р. для ознайомлення та громадського обговорення є Проект Кримінального кодексу України. Не зупиняючись на структурі, загальних положеннях цього Проекту, відзначимо, що він має певні особливості й щодо предмету нашого дослідження.

Є. Діденко відзначає, що воєнні злочини об'єднуються характером та засобами ведення військових дій, які порушують закони та звичаї війни, такі як вбивства, катування, руйнування міст і сіл, а також інші дії, які не виправдані воєнною необхідністю. Важливо враховувати ці ознаки при розробці методик розслідування та визначенні відповідальності за вчинення воєнних злочинів. Тому, доцільною є пропозиція виділити воєнні злочини в окремому розділі Кримінального кодексу з детальною кримінально-правовою характеристикою для забезпечення належного механізму доказування та покарання винних осіб [1, с. 571].

Саме така позиція знайшла своє відображення у проєкті, Розділ 11.4. Воєнні злочини Книга одинадцята. Злочини проти міжнародного правопорядку проєкту Кримінального кодексу України пропонує встановити кримінальну відповідальність за такі діяння:

Стаття 11.4.1. Грубі порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, пов'язані зі вбивством

Стаття 11.4.2. Грубі порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що застосовуються в міжнародних збройних конфліктах, не пов'язані зі вбивством

Стаття 11.4.3. Інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються в міжнародних збройних конфліктах, не пов'язані зі вбивством

Стаття 11.4.4. Грубі порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року у разі збройного конфлікту неміжнародного характеру, не пов'язані зі вбивством

Стаття 11.4.5. Інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються у збройних конфліктах неміжнародного характеру, не пов'язані зі вбивством [2].

Відзначимо, що вченими висловлюється точка зору, що «нормативними документами, які закріплюють воєнні злочини як вид кримінального правопорушення, є Чотири Женевські Конвенції та Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів. Крім цього важливе місце в системі міжнародного регулювання міжнародних злочинів займає Римський статут Міжнародного кримінального суду (далі – МКС). Даний акт містить основні склади воєнних злочинів, які підлягають юрисдикції МКС. Правова та інституційна основа механізму міжнародного захисту прав та свобод людини в умовах збройних конфліктів почала формуватися ще до початку Першої світової війни (Перша Женевська конвенція була ухвалена у 1864 році, а деякі порушення законів війни були кодифіковані в 1899 році в Гаазькому положенні про закони і звичаї сухопутної війни). Значні поштовхи процесу криміналізації порушень законів та звичаїв війни були здійснені двома світовими війнами. Для встановлення справедливого розслідування воєнних злочинів та покарання злочинців поступово ухвалювалися міжнародні конвенції, а на їх основі засновувалися кримінальні трибунали та інші установи, наділені судовими повноваженнями. Загалом це сприяло тому, що на міжнародному рівні воєнні злочини чітко визначені та відповідним чином регламентовані, а також містять процедуру притягнення до кримінальної відповідальності за їх вчинення [3, с. 467-438].

Інші вчені, досліджуючи питання кваліфікації воєнних злочинів наголошують, що основною проблемою є недостатність національної правової бази, що ускладнює притягнення до відповідальності за воєнні злочини, оскільки стаття 438 Кримінального кодексу не дає чіткого визначення складу злочину та передбачає менш суворі санкції. Зазвичай застосовується комбінована кваліфікація, що створює правові колізії. Україна підписала, але не ратифікувала Римський статут, що обмежує адаптацію національного законодавства до міжнародних стандартів.

Збройний конфлікт з Росією продемонстрував необхідність вдосконалення правового регулювання, зокрема через ратифікацію Римського статуту та приведення законодавства у відповідність до міжнародних вимог [4, с. 177]. Але чи дійсно усунувши зазначені причини, у нас «зникнуть» проблемні питання кваліфікації? Вважаємо, що це питання має дискусійний аспект проблеми.

В Єдиному державному реєстрі судових рішень з 24 лютого 2022 р. за ст. 438 КК України винесено 202 вироки. Аналізуючи ці вироки відзначимо, що серед них є ті, які мають обмеження, відповідно до статті 7 Закону України від 22 грудня 2005 р. 3262-IV «Про доступ до судових рішень». Якщо проаналізувати положення цієї статті Закону, то у текстах судових рішень, що відкриті для загального доступу, не можуть бути розголошені такі відомості:

- 1) місце проживання або перебування фізичних осіб із зазначенням адреси, номери телефонів чи інших засобів зв'язку, адреси електронної пошти, реєстраційні номери облікової картки платника податків, реквізити документів, що посвідчують особу, унікальні номери запису в Єдиному державному демографічному реєстрі;
- 2) реєстраційні номери транспортних засобів;
- 3) номери банківських рахунків, номери платіжних карток;
- 4) інформація, для забезпечення захисту якої розгляд справи або вчинення окремих процесуальних дій відбувалися у закритому судовому засіданні;
- 5) інші відомості, що дають можливість ідентифікувати фізичну особу [5].

Отже, враховуючи вищезазначене, законодавець до відомостей, що не можуть бути розголошені в текстах судових рішень, відкритих для загального доступу при розгляді справ за ст. 438 КК України в судових засіданнях відносить п. 4 ч. 1 ст. 7, а саме: інформацію, для забезпечення захисту якої розгляд справи або вчинення окремих процесуальних дій відбувалися у закритому судовому засіданні.

Цікавим є те, що деякі судові вироки за ст. 438 КК України також винесені щодо подій 2015 р. Наприклад, у вирокі Деснянського районного суду м. Києва (Номер провадження 1-кп/754/216/26, Справа № 754/4075/22) судом встановлено: «ОСОБА_8 вчинив порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, що виразилось у порушенні вимог ст.ст. 4, 13, 47, 64, 67, 70 та 147 Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р., яка набрала чинності для України 03.01.1955 р., яке полягає у нелегальному ув'язненні та подальшому порушенні права на справедливий і офіційний судовий процес щодо ОСОБА_9, ІНФОРМАЦІЯ_2, в умовах окупації частини території України, а саме Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, а також у порушенні законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, що виразилось у порушенні вимог ст.ст. 4,

13, 47, 64, 67, 70 та 147 Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р., яка набрала чинності для України 03.01.1955 р., яке полягає у порушенні права на справедливий і офіційний судовий процес щодо ОСОБА_10 , ІНФОРМАЦІЯ_1, в умовах окупації частини території України, а саме Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, тобто кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 438 КК України за наступних обставин.

Так, достовірно знаючи про тимчасову окупацію Російською Федерацією території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя внаслідок збройної агресії Російської Федерації, за результатами проведеного державними органами Російської Федерації конкурсу Указом Президента Російської Федерації ОСОБА_11 від 19.12.2014 № 786 діючий суддя судової гілки влади України, громадянин України ОСОБА_8 , будучи призначеним указом Президента України від 02.02.2002 № 96/2002 суддею Київського районного суду м. Сімферополя АР Крим у межах п'ятирічного строку, постановою Верховної Ради України від 15.12.2005 № 3218-VI обраний безстроково суддею Київського районного суду м. Сімферополя АР Крим, свідомо та умисно порушуючи вимоги Конституції та законів України, всупереч присязі судді, за власною згодою та бажанням був призначений на посаду судді «Киевского районного суда города Симферополя Республики Крым» та, усвідомлюючи, що так званий «Киевский районный суд города Симферополя» відповідно до положень ст. 64 Конвенції про захист цивільного населення під час війни є незаконно створеним органом, приступив до виконання своїх безпосередніх обов'язків у складі незаконно створеного органу окупаційної влади Російської Федерації.

У невстановлені час та місці, але не пізніше 29.01.2015 р. у ОСОБА_8 виник умисел на порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, шляхом нелегального ув'язнення особи та подальшого порушення права на справедливий і офіційний судовий процес у межах здійснення розгляду клопотань слідчих під час досудового розслідування кримінальної справи за обвинуваченням ОСОБА_9 за ч. 1 ст. 212 КК РФ в умовах окупації частини території України, а саме Автономної Республіки Крим та м. Севастополя.

У подальшому, 29.01.2015 р. з метою реалізації свого злочинного умислу ОСОБА_8 , займаючи посаду «судді» незаконно створеного органу судової влади «Киевского районного суда города Симферополя Республики Крым», будучи особою з вищою юридичною освітою, зрадивши присязі судді, порушуючи закони та звичаї війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а саме у порушення положень ст.ст. 4, 13, 47, 64 таї 47 Конвенції про захист цивільного населення під час війни, умисно, усвідомлюючи протиправність своїх дій, перебуваючи у приміщенні «Киевского районного суда города Симферополя Республики Крым» по вул. Воровського, 16 в м. Севастополі АР, у невстановлений час розглянув за участі прокурора ОСОБА_12 постанову «следователя по особо важным делам

первого следственного управления по расследованию особо важных дел Главного следственного управления Следственного комитета Российской Федерации по Республике Крым» ОСОБА_13 про ініціювання перед судом клопотання про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою відносно ОСОБА_9 (судова справа № 3/120/201)...» [6].

Таким чином, можна зробити наступні проміжні висновки: ст. 438 КК України встановлює відповідальність за воєнні злочини, проте не дивлячись на ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду не відповідає ст. 8. Воєнні злочини. Враховуючи «гібридний» формат збройного конфлікту проти України, який розпочався з анексії Автономної Республіки Крим і воєнних дій на території Донецької та Луганських областей, окремі райони яких було визнано окупованими (березень 2014 р. – 24 лютого 2022 р.) потребує перегляду вироки за цей період щодо перекваліфікації на ст. 438 КК України. Зазначені нами аспекти, мають дискусійний характер та потребують подальшого ґрунтовного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Didenko E. V. Criminal law and procedural characteristics of war crimes in Ukraine (after the full-scale invasion of the russian federation into Ukraine). *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2024. No. 2. P. 569–573. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.96>.
2. Текст проєкту нового Кримінального кодексу України. Новий Кримінальний кодекс URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2026/05/02/00000-kontrolnyj-proyekt-kk-01-05-2026.pdf>
3. Kolomiiets N., Luhyna Y. Problematic Aspects of Qualification of War Crimes in Ukraine. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2024. No. 3. P. 466–470. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.80>.
4. Новгородська Д., Любавіна В. Актуальні проблеми кваліфікації воєнних злочинів в Україні. *Молодий вчений*. 2024. № 7 (131). С. 177–180. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-7-131-26>.
5. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV : станом на 25 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text>
6. Вирок Деснянського районного суду м. Києва (Номер провадження 1-кп/754/216/26, Справа № 754/4075/22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136068385>